

Lauri Hetemäki, erikoistutkija
Metsäntutkimuslaitos

Eeva Hellström, johtaja
Päättäjien Metsäakatemia,
Suomen Metsäyhdistys ry.

Muuttuiko metsäala ja mihin se on menossa?

Päättäjien Metsäakatemia ensimmäistä kurssia valmisteltaessa kerättiin talteen melko kattava otos lehtileikkeitä kesän 1996 metsäkeskustelusta. Niiden pohjalta voidaan arvioida, olivatko viimeisen 10 vuoden muutokset ennakoitavissa. Nähtiinkö tuleva kehitys vuonna 1996? Missä onnistuttiin, missä epäonnistuttiin? Miksi?

Suomi liittyi EU:hun vuonna 1995 ja sen jälkeen eduskunnan päätöksellä yhteiseen eurooppalaiseen talous- ja valuuttajärjestelmään (EMU). EMU-ratkaisun vaikutuksista metsäteollisuuteen oltiin eri mieltä. Osuuspankin metsäpäivillä UPM-Kymmenen toimitusjohtaja Juha Niemelä totesi: ”Ilman Euroopan rahaliittoa ja EMU:a ja sen myötä eurooppalaisen kilpailukyvyyn pikaista kohennusta on vaara jäädä niin kasvavan Aasian kuin asemaa kohentavan Amerikan jalkoihin”. Toiset taas epäilivät EMU:n kasvattavan Suomi-riskiä devalvaatiomahdollisuuden poistuessa (Heikki Niemeläinen, HS 11.6.1996).

Toki EU ja EMU ovat metsäalan toimintatapoja ja rakenteita muuttaneet, mutta kuitenkin Suomen ja Ruotsin kehitys on osoittanut, metsäala näyttää pärjäävän ja sopeutuvan ilman suurta dramatiikkaa tai mittavia ongelmia, oli se niissä mukana tai ei. Devalvaatioita on aika ajoin haikailtu, mutta ilmankin on pärjätty.

Yhteisestä metsäpolitiikasta Euroopan unionissa väiteltiin kiivaasti vuonna 1996. EU:n metsienkäsittelyn periaatteet kirjattiin nk. Thomasin raporttiin ja EU:n metsästrategian valmistelu

alkoi. Suomessa tuolloin vallitsevan käsityksen mukaan EU:n ei tulisi laatia säännöksiä metsien käsittelyä varten, vaan markkinoiden tulisi mahdollisimman pitkälle ohjata puuntuotantoa.

Tuolloin ei vielä täysin nähty, että metsäpolitiikkaa tehtäisiin EU:ssa joka tapauksessa. Se vain hajaantuisi komission eri pääosastojen kesken, kasvattaen politiikan koordinaation tarvetta. Sittemmin Suomi onkin ajanut taloudellisten, yhteiskunnallisten ja ekologisten tavoitteiden määrittelyä ja koordinoitua tasapainoisena metsästrategiana.

Puun käytön edistämiseksi kampanjoitiin vuonna 1996 Puun vuoden nimissä. Se vahvisti alkanutta liikehdintää puumateriaalin imagon ja puurakentamisen edistämiseksi. Meritän metsäpäivillä 29.8.1996 ympäristöministeri Pekka Haavisto oli uusista tuulista selväsana: ”En tule allekirjoittamaan sellaista paloturvallisuusnormin uudistusta, joka ei ole materiaalien suhteen liberaali: sen tulee mahdollistaa kolmekerroksisten puutalojen ja puisien julkisten rakennusten rakentaminen ilman

poikkeuslupia. Ympäristöministeriössä oleva ”betonipuolue” ei saa tahtoaan läpi.”

Samassa tilaisuudessa Stora Enson toimitusjohtaja Jukka Härmälä esitti huolensa siitä, miten Puun vuoden tavoitteet voidaan saavuttaa, kun perusbisnes, eli sahaaminenkaan, ei ole täällä kannattavaa. Sahateollisuuden tuotannon pelättiin kärsivän etenkin Ruotsin kruunun vaarana jatkuneen kellumisen seurauksena.

Sahateollisuuden tuotanto kuitenkin kasvoi vuodesta 1996 vuoteen 2004 ennätysvauhtia. Vienti nousi hieman, mutta tuotantoa kasvatti enemmänkin kotimaan markkinoiden odottamattoman hyvä veto. Harva osasi ennakoida, että suomalainen käyttäisi tänään lähes kaksinkertaisen määrän sahatavaraa verrattuna vuoteen 1996. Puutavaran kotimaisen käytön buumista huolimatta sahatteollisuus kärsii Euroopan markkinoiden kylläntymisestä ja kannattavuusongelmista.

Raakapuumarkkinoilla oltiin uudessa tilanteessa hintasopimusjärjestelmän tultua lakkautetuksi EU:n kilpailuviranomaisten toimesta 1996. Sitä oli edeltänyt Suomen viranomaisten samansuuntainen tulkinta jo 1994. Uuteen järjestelmään sopeuduttiin, joskin nuristen. Vaikka kantohinnoista ei ole enää sovittu, on markkinoilla aiemmista peloista huolimatta löytynyt sellainen hintataso, jolla kotimaista puuta on tullut teollisuudelle noin 10 milj. m³ enemmän kuin vuonna 1996. Myös hintavaihtelut ja hin-

KURSILLA KOMMENTOITUA

Metsäakatemia alustaja aikamerkin jälkeen: Loppu on lähellä, minkä tulevaisuuden tutkijat vahvistavat.

Metsäakatemia kursseihin sisältyvissä tulevaisuustyöpajoissa on pohdittu metsään perustuvan hyvinvoinnin tulevaisuuden haasteita ja mahdollisuuksia sekä annettu impulsseja käynnissä oleviin metsäpolitiikan prosesseihin.

PMA 21, 2006

tataso näyttävät vuoden 1996 jälkeen olleen vakaampia kuin ennen.

Puun myyntituloverotus otettiin käyttöön 1993. Asiantuntijat arvioivat jo silloin, että verojärjestelmän siirtymäajan päättymisen vuoden 2006 alussa saattaisi heilauttaa puumarkkinoita. Silti alkuvuoden 2006 puukaupan verkkausuus yllätti monet.

1990-luvun puolivälissä Luoteis-Venäjän metsät alkoivat kiinnostaa yhä enemmän ja alkoi puuntuonnin kasvun voimakas vauhdittuminen. Harva silti uskoi, tai halusi uskoa, sen hurjaan kasvuun. Vuonna 1996 puuta tuotiin noin 8 milj. m³, kun sitä on viime vuosina tuotu noin 20 milj. m³, josta 80 % Venäjältä. Metsäteollisuudelle muutos on ollut pitkälti tervetullut, mutta suomalaiselle metsänomistajalle sen nähdään lähinnä olleen harmi. Emme tosin tiedä olisiko metsäteollisuuden tuotanto Suomessa lisääntynyt yhtä voimakkaasti ilman tuontipuuta.

Metsäsertifointikeskustelu tiivistyy, kun puun alkuperäkysymys ja sen todennettavuus nousevat kansainväliseen keskusteluun. ”Made in Finland” ei enää riitä, eivätkä myöskään Suomen viranomaisten antamat takuutodistukset. Asiak-

kaat haluavat puolueettomien tahojen todistuksia, että tuotteisiin käytetty raaka-aine on peräisin kestävästi hoidetuista metsistä. Niinpä vuonna 1996 perustettiin sertifiointitoimikunta pohdimaan metsäsertifoinnin tarvetta Suomessa.

Metsien sertifiointi on ollut odotetun kookeroista ja joitakin vaikeita asioita ei ole vieläkään täysin tyydyttävästi pystytty ratkaisemaan. Sertifoinnista on silti tullut osa arkipäivää, jonka kanssa näköjään voidaan elää. Puuntuotanto ja metsäomistus ei ole lamaantunut, eikä lisääntynyt metsien monimuotoisuuden huomioon ottaminen luonnonsuojelu- ja metsäläeissa ole ollut pelätyn kaltainen metsänpeikko. Puuntuotanto ja metsien lisääntyvä suojelu on voitu yhteen sovittaa useimmiten kenties odotuksiakin paremmin. Poikkeuksiakin tosin on ollut, kuten Ylä-Lapissa.

Metsäpolitiikan perusteellinen uudistaminen käynnistyi pian Rion ympäristö- ja kehityskonferenssin (1992) jälkeen. Ensiksi valmistuivat metsätalouden ympäristöohjelmat. Uudet metsälait ja luonnonsuojelulaki olivat eduskuntakäsittelyssä kesällä 1996 tullen voimaan seuraavan vuoden alusta.

Etenkin metsätalouden tuet kuumensivat tunteita supistuttuaan vuodesta 1990 vuoteen 1996 peräti 45 %. Valtiovarainministeri Sauli Niinistö totesi: ”Tukijärjestelmän kohdalle voidaan laittaa suuri kysymysmerkki” (Iltasanomat 27.7.1996). Metsälakitoimikunnan puheenjohtaja Eljas Pohtila arvioi: ”Hallituksen kaavailema metsätukien 0,5 miljardin leikkaus merkitsisi käytännössä myös metsäkeskusten lopettamista ja 1052 toimihenkilön irtisanomista” (HS 27.8.1996).

Metsäkeskusten valtionapu sekä valtion tuki metsänhoito- ja perusparannustöihin ovat tänään korkeammalla tasolla kuin vuonna 1996, joskin ennätysvuosista ollaan vielä kaukana. Huoli metsätalouden rahoituksen tulevaisuudesta ei sen sijaan ole laantunut.

Metsien kasvuennusteista väiteltiin. Puuston kasvu vuosina 1989–94 oli Metlan arvion mukaan 75,5 miljoonaa m³ vuodessa. Kasvun kohotessa alettiin kuitenkin tulla tietoiseksi yhä kasvavista metsänhoidon rästeistä.

Suomen metsissä olevan puuston kasvun arvioidaan nyt olevan runsaat 20 miljoonaa m³ suurempi kuin 1990-luvun alkupuolella. Kes-

kustelu sadan miljoonan motin tavoitteesta ei ehtinyt vielä jäähtyäkään, kun Metla julkaisi tulokset, joiden mukaan tavoite on jo lähes saavutettu.

Metsädialogin valtikasta käydään kovaa kiistaa. Siinä missä EU-maiden kansalaisista kolmannes pitää ympäristöjärjestöjä kaikkien luotettavimpana ympäristötiedon tuottajana, Suomessa elää edelleen hyvin voimakas viranomaisusko. Eniten sekä Suomessa että Euroopassa luotetaan kuitenkin metsäammattilaisiin.

Vuonna 1996 kiistaa Kuusamon yhteismetsän hakkuista oli käyty jo kaksi vuotta. Samaan aikaa aloitettiin Natura 2000-ohjelman valmistelu Suomessa. Metsäkeskustelussa peräänkuulutettiin lisää yhteistyötä ja avoimia menettelytapoja sekä ympäristöjärjestöjen että -viranomaisten kanssa.

Vuoden 2006 lopussa päättyy Etelä-Suomen metsien suojeluohjelman ensimmäinen vaihe. Uusia vapaaehtoisen suojelun keinoja on kokeiltu jo neljän vuoden ajan. Niiden myötä etenkin metsänomistajien suhtautuminen metsien suojeluun on muuttunut myönteisemmäksi kuin olisi vuonna 1996 osattu kuvitella.

Sähköisen informaatioteknologian ei vuonna 1996 uskottu uhkaavan paperituotteita. Rupert Murdoch toteaa: “En usko ollenkaan, että olemme siirtymässä paperittomaan maailmaan. Ihmiset lukevat aikakausi- ja sanomalehtiä enemmän kuin koskaan aikaisemmin” (Suomen Kuvalehti 31.5.1996).

Vuonna 2006 Murdochin – ja monen muun – käsitykset olivat heittäneet kuperkeikkaa. Nyt Murdoch julistaa kuinka digitaalinen media tulee syrjäyttämään paperisen sanomalehden. Murdochin uudet näkemykset konkretisoituivat hänen yrityksensä tehdessä miljardin dollarin investoinnit internetliiketoimintaan (mm. ostamalla MySpace-portaalin 400 milj. dollarilla). ICT ei ole vaikuttanut ainoastaan paperi-

tuotteiden kulutukseen OECD-maissa. Myös niiden heikko reaalihintakehitys on osaltaan seurausta painetun ja sähköisen median välisestä kilpailusta.

Kiihtynyt globalisaatio, suomalaisten yritysten omistuksen kansainvälistyminen ja toiminnan laajentuminen rajojemme ulkopuolelle sekä metsäteollisuustuotteiden markkinoilla tapahtuvat rakenteelliset muutokset olivat muutoksia, joihin Suomen metsäala ei ollut riittävän laajasti varautunut 10 vuotta sitten.

Näitä muutoksia ja niiden vaikutuksia Suomen metsäsektorille olivat eräät asiantuntijat kyllä analysoineet 1990-luvun puolivälissä, mutta ne eivät herättäneet suurempaa vastakaikua.

Viime aikojen metsäteollisuuden kannattavuusongelmat ja tuotantoyksiköiden sulkeminen halvan tuotantokustannusten ja runsaiden käyttämättömien raaka-aineresurssien maihin ovat seurausta tästä kehityksestä. Ehkä yllättävintä niissä on ollut se, että ne ovat olleet niin monelle yllättäviä.

Jälkipuintia. Muutosten vaikutusten arvioimiselle on tyypillistä, että nopeasti tapahtuvien ja uusien muutosten merkitys yliarvioidaan ja hitaasti tapahtuvien ja jo tunnettujen muutosten tai trendien merkitys aliarvioidaan.

Vuonna 1996 EU, EMU, kantohinnoista sopimisen loppuminen sekä metsien suojelu ja sertifiointi näyttäytyivät monille metsäalalla suurilta uhkilta, jotka voisivat lamauttaa alan kehityksen. Toisaalta jo pitkään jatkuneen sähköisen tieto- ja viestintäteknologian (ICT) kehityksen nähtiin edelleen vaikuttavan samalla tavalla kuin aiemmin eli tukevan paperituotteiden kulutusta. Erityistä huolta ei tunnettu sen mahdollisia kielteisiä vaikutuksia kohtaan.

Jälkeenpäin voidaan todeta, että vaikutukset eivät ole olleet aivan odotetun kaltaisia. Muutoksiin liittyvät pahimmat pelot ja uhat eivät ole to-

teutuneet. Täsmällisemmin sanottuna kehitys ei ole ollut sellainen kuin äänekkäimmissä tai eturyhmien kannanotoissa esitettiin. Aikanaan tehdyt alan riippumattomat asiantuntija-analyysit ovat osoittautuneet kestävimmiksi.

Metsäalan kehitys kuluneen 10 vuoden aikana on ollut myös osin odottamattoman myönteistä. Edellä jo viitattiin sahatavaran ja sen jatkojalosteiden kotimaisen kulutuksen veetoon. Myös metsien kasvu on ylittänyt useimpien odotukset.

Metsien eri käyttömuodoista käyty keskustelu oli vielä 10 vuotta sitten paljon mustavalkoisempaa ja konfliktihakuisempaa kuin tänään. Ollennainen asennemuutos on tapahtunut siinä, että 1996 ei voitu puhua juuri lainkaan metsän ja puun vaihtoehtoisista tai rinnakkaisista käyttömuodoista. Hieman kärjistäen kaikki muu kuin puuntuotanto leimattiin marginaaliseksi. Eri-mielisyyksistä tuskin koskaan päästään, mutta metsien puuntuotannosta, matkailu- ja virkistyskäytöstä ja monimuotoisuudesta on metsäalalla tänään paljon helpompi käydä dialogia kuin osasi odottaa vuonna 1996.

Onko huomien uusi eilinen? Jotkut metsäalan teemoista ovat kestoaiheita. Ne ovat esillä vuosikymmenestä toiseen, kuten esimerkiksi metsien kasvu, kantohinnat, julkinen tuki puuntuotantoon ja metsäalaan liittyvät ympäristökysymykset. Ajan myötä niihin tulee uusia vivahteita ja painotuksia, mutta perusteemat tuntuvat jatkuvan aika lailla samanlaisina. Toisaalta metsäalalle tulee jatkuvasti uusia keskustelunaiheita ja haasteita.

Yksi tyypillinen reitti, minkä kautta ja miten asiat näyttäivät nousevan esille Suomen metsäalalla, on karrikoidusti seuraava. Maailmalla, erityisesti USA:ssa tai Länsi-Euroopassa, jokin eturyhmä tai tutkijat nostavat uuden metsäalaan liittyvän teeman esille. Suomalaiset tutkijat tai eturyhmät tuovat sen kotimaan keskusteluun. Ajan myötä yritykset ja julki-

nen hallinto reagoivat ja nostavat asian viralliselle agendalle. Näin on käynyt mm. metsien monimuotoisuuden huomioon ottamisessa, metsäsertifoinnissa sekä laittomien hakkuiden torjunnassa.

Mikäli esiin nostettu asia on sellainen, että se voi muuttaa metsäalalla vallitsevia toimintatapoja, metsäalan toimijat suhtautuvat siihen usein aluksi vetäytymällä siilipuolustukseen. Korostetaan asiaan liittyviä uhkia, eikä nähdä siihen liittyviä mahdollisuuksia. Todetaan, että jos muutoksia tehdään, on se jonkin tahon toiminnan kannalta erittäin haitallinen, pahimmillaan sen nähdään merkitsevän kyseisen tahon toiminnan loppumista Suomessa.

Kun uudet asiat saavat lailliset sekä hallinnolliset puitteet, niiden kiinnostavuus metsäkeskustelussa häviää tai ainakin pienenee olennaisesti. Ajan kuluessa muutokseen sopeudutaan ja osataan hyödyntää myös siihen liittyviä uusia mahdollisuuksia. Haitalliset vaikutukset jäävät tyypillisesti huomattavasti pienemmiksi kuin aluksi pelättiin. Joissakin tapauksissa taho, joka sitä aluksi voimakkaasti vastusti, saattaa jopa hyödyntää tehtyä muutosta toimintansa kilpailuvaltina. 2000-luvun alussa METSO-toimikunnassa kehitetyt metsien suojelun vapaaehtoiset keinot ovat esimerkki tästä.

Metsäsektorillamme on myös myönteisiä esimerkkejä, joissa se on toiminut kansainvälisesti katsoen moottorina eturintamassa. Esimerkiksi ICT:n soveltaminen tehokkuuden lisäämisessä on meillä kehitetty huippuunsa tehden Suomesta niin paperikoneiden valmistuksen kuin puunkorjuun ja metsien inventoinnin kärkimaan. Suomen menestystekijäksi muodostunut klusteriajattelu ja sen ryydittäminen alan sisäinen ja ulkoinen yhteistyö on myös valtaamassa alaa muualla maailmassa.

Metsäalan huominen ei siis ole vain uusi eilinen. Unelmat, kuten tässä julkaisussa, ja ennakkoluulottomuus tekevät siitä myös ylihuomisen.

Eeva Hellström, johtaja
Päättäjien Metsäakatemia,
Suomen Metsäyhdistys ry.

Juhani Karvonen, toiminnanjohtaja
Suomen Metsäyhdistys ry.

Metsäakatemia eilisestä huomiseen

Metsäakatemian synty

Idea ”metsänpuolustuskurssista” esiintyi ensimmäisen kerran Suomen Metsäyhdistyksen toimintasuunnitelmassa vuonna 1993. Toiminnan suunnittelu käynnistyi todella kuitenkin vasta vuonna 2005, kun lopullisen syyntekijän asian etenemiselle antoi johtaja Martti Vainio yhdistyksen hallituksen kokouksessa: ”Nyt asiaa on ryhdyttävä tosiaan valmistelemaan tai se on kuopattava lopullisesti”.

Suomen Metsäyhdistyksen toiminnanjohtaja Juhani Karvonen ja silloinen puheen-

johtaja Aarne Reunala kutsuivat koolle neuvonantajaryhmän pohtimaan Suomen keskeisille päättäjille ja vaikuttajille suunnatun keskustelufoorumin tarvetta ja toteutustapaa. Ryhmään kuuluivat lisäksi ympäristöministeriön kansliapäällikkö Sirkka Hautojärvi, Metsäteollisuus ry:n toimitusjohtaja Matti Pekkanen, MTK:n puheenjohtaja Toivo T. Pohjala sekä Metsäteollisuus ry:n tiedotuspäällikkö Kari Vitie.

Heidän johdollaan ensimmäisen kurssin vetäjänä toiminut MMT Pentti Hyttinen teki

Päättäjien Metsäakatemian vuonna 1996 valmistellut neuvottelukunta ja Suomen Metsäyhdistyksen edustajat Kesärannan pihalla huhtikuussa 1996. Tuolloin pääministeri Paavo Lipponen lupautui Metsäakatemian kokoonkutsujaksi ja avajaksi.